

TEGEN DE KWAKZAL

TE 4547

UITGAVE VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ, VERENIGING TOT EVALUATIE VAN ALTERNATIEVE BEHANDELMETHODEN EN TOT BESTRIJDING VAN DE KWAKZALVERIJ

VSM dolf onderspit bij kort geding

In een kort geding, dat de Alkmaars fabrikant van homeopathische middelen, VSM, heeft aangespannen tegen de Vereniging tegen de Kwakzalverij heeft de vice-president van de Amsterdamse arrondissementsrechtbank de drie eisen van VSM afgewezen en VSM veroordeeld tot het betalen van de proceskosten.

VSM had geëist dat het de vereniging zou worden verboden ongunstige mededelingen te doen over homeopathica en/of de Symphytum-component van het smeermiddel SRL-gelei c.q. Spiroflor/SRL gelei. Deze gelei is overigens geen homeopathisch middel maar de beide wrijfmiddelen zijn goed voor een kwart van de omzet van VSM. De Nederlandse naam van Symphytum is smeewortel. Bepaalde bestanddelen van de smeewortel bleken bij dierproeven een kankerverwekkende werking te tonen.

De VSM eiste ook dat de vereniging in het eerstvolgende nummer van het apothekers-vakblad Pharmaceutisch Weekblad een rectificatie zou plaatsen. In dit weekblad hadden voorzitter C.N.M. Renckens en secretaris H. de Vries in een artikel dat in het najaar van 1994 verscheen geschreven "Een bestseller als de

SRL-gelei bijvoorbeeld, - waarvan de Symphytum-component in dierproeven kankerverwekkend is gebleken - zal dan hopelijk van de markt verdwijnen".

In het vonnis wordt de eis dat de vereniging geen ongunstige mededelingen over homeopathica mag doen afgewezen. "De discussie dient een zwaarwegend maatschappelijk belang". Daarnaast is, aldus het vonnis het algemeen belang gediend met een openbaar debat over toxische en carcinogene pyrrolizidine-alkaloïden, die voorkomen in planten, waaronder Symphytum. Ook medewerkers van VSM hebben in het verleden in publicaties in het Pharmaceutisch Weekblad gewezen op de aanwezigheid van die stoffen in planten.

Het vonnis werd gewezen door de vice-president van de arrondissementsrechtbank te Amsterdam, mr. U.W. Bentinck. Als advocaat trad voor de vereniging op het bestuurslid mr. Th.J. Douma; procureur was mr. W.D.T.D. Wiarda.

In ons volgende nummer komen wij uitvoerig terug op dit kort geding.

Korte geschiedenis van het Voorhoeve Schwabe Merk (VSM)

De gebroeders Bruinsma, oprichters van onze Vereniging, schreven in 1878 'De kwakzalverij met geneesmiddelen en de middelen om haar te bestrijden', waarin zij hun strategie uitvoerig beschreven en dat daarmee jarenlang de basis zou vormen voor de activiteiten van onze Vereniging. Reeds toen vormden de fabrieksmatig en commercieel bereide kwakzalversmiddelen een zeer belangrijk onderdeel van het kwakzalversbedrijf en het aanpakken van die firma's bezorgde onze voorgangers zeer veel werk. In Van Vegchel's 'Medici contra kwakzalvers', waarin hij de historie van deze strijd beschrijft, vindt men daarvan een goede beschrijving. Een goede prestatie van de Bruinsma's was o.a. de ontmaskering van Dr. Airy, een door de Duitse firma Richter bedachte geneesheer die nooit bestaan heeft. Fraaie beloftes in voorlichtingsmateriaal en reclamemateriaal met talrijke tevredenheidsbetuigingen van gebruikers: de strijd ertegen was taai. Mooi was dan ook, dat de VTK kon onthullen, dat Dr. Airy, volgens Richter een 'geleerd en deskundig man, die helaas te vroeg was overleden', alleen in de fantasie van Richter had bestaan. Agressieve tegen-actie van de firma Richter bleef niet uit. (De Bruinsma's werden vergeleken met de joden, die Christus hadden gekruisigd!)

Beroemd wegens zijn miljoenen-omzet en internationale activiteiten was destijds ook de Engelse firma Holloway, die een zeer intelligent advertentiebeleid voerde en zelf en pillen verkocht.

Net als veel andere firma's proclameerde Holloway ook het één-merk beginsel: 'Gebruik slechts Holloway artikelen en knoei niet met andere middelen'.

Wij kunnen die oude brochure van onze oprichters nog goed gebruiken, want net als in die tijd zijn er ook thans nog kwakzalversbedrijven en veel is hun tactiek niet veranderd. 'Vertrouw op homeopathie van VSM!'. Even professioneel als in het begin van deze eeuw Holloway en Richter opereert thans een expansief en succesvol bedrijf op de kwakzalversmarkt onder de naam VSM. Deze firma is in 1965 ontstaan uit een fusie van een Zaanse apotheek (Herten-Apotheek), die al sinds 1899 in licentie Wilmar Schwabe-homeopathica verkocht, en het Haagse bedrijf Homeopathie Voorhoeve. Het nieuwe bedrijf begon in Zaandam onder leiding van de

(vervolg op pag. 2)

Inhoud

VSM dolf onderspit bij kort geding	1
Korte geschiedenis van het Voorhoeve Schwabe Merk ..	1
In memoriam prof. dr. F.A. Nelemans	2
Verenigd Europa en de homeopathie.....	3
C.P. van der Smagt: Moest dat nu zo, o consumentenbond?	5
Brief van Gerard Reve	6
Prof. dr. H. Timmerman:	
Homeopathie en wetenschappelijk onderzoek	6
Peter Bügel: Heksen.....	12

Colofon

Vereniging tegen de Kwakzalverij

Opgericht 1 januari 1881

Correspondentie-adres: Jister 17-19, 8446 CD Heerenveen;
tel. 05130-25956

Bestuur:

Voorzitter: C.N.M. Renckens, Hoorn

Secretaris: H. de Vries, Heerenveen

Penningmeester: I.H. Harms, Hardenberg

Leden: drs. P.C. Bügel, Groningen; mr. Th. Douma, Haarlem; I.H. Harms, Hardenberg; C.P. van der Smagt, de Bilt; prof.dr. H. Timmerman, Voorschoten; W.M. Veenema, Joure; H. de Vries, Heerenveen; W. Zijp, Enkhuizen

Adviserend lid: S. Lelie, Middelburg

Redacteur: J.Th. Balk, Keverberg 54, 1082 BE Amsterdam.

Het Actieblad tegen de Kwakzalverij verschijnt 5x per jaar.
Abonnement: f 35 per jaar.

Postgiro van de Vereniging: 32237 ten name van Penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Hardenberg.

De contributie bedraagt thans minimaal f 40 zulks met inbegrip van het abonnement op het Actieblad tegen de Kwakzalverij; voor studenten en leerlingverpleegkundigen f 10; begunstiger wordt men door een schenking aan de vereniging van minimaal f 100.

In memoriam prof. dr. F.A. Nelemans

Begin maart overleed op 79-jarige leeftijd prof. dr. F.A. Nelemans. De overledene is voor de Vereniging tegen de Kwakzalverij zeer belangrijk geweest. Toen de vereniging zich - het was in 1979 - in een impasse bevond heeft hij zich sterk gemaakt voor de voortzetting van deze oude en waardevolle vereniging. Samen met dr. Meinsma, prof. Polak, D. Uitterdijk, mr. Holtrop en Lelie schreef hij toen de nota Toekomstverkenningen. Sinds geruime tijd draait de vereniging weer goed. Zonder de inspanning van prof. Nelemans had dat er wellicht anders uitgezien.

Van 1979 tot 1993 heeft de overledene zich als adviseur van het bestuur verdienstelijk gemaakt maar ook toen hij zich in verband met gezondheidsredenen terugtrok bleef hij de verrichtingen van de vereniging aandachtig volgen.

Prof. Nelemans was hoogleraar farmacotherapie in Utrecht en één van de drie redacteurs van Lammers, Nelemans en Siderius een zeer belangrijk farmacologie-leerboek waarmee generaties van artsen zijn opgegroeid. Zijn afstuderen de apothekers adviseerde hij altijd met klem lid te worden van onze vereniging.

De Vereniging tegen de Kwakzalverij is dankbaar voor alles wat wijlen prof. Nelemans in de strijd tegen de kwakzalverij heeft gedaan. Hij ruste in vrede.

(vervolg van pag. 1)

jonge apotheker J.L. Fontijn, wiens vader ook al bij het Zaanse bedrijf werkte. De produktie van dat bedrijfje kon echter 'achter op de fiets' worden weggebracht en Fontijn wilde groter worden. Hij had de wind mee, want juist in die jaren begon de bloei van de alternatieve geneeswijzen en Fontijn werd plotseling een veel gevraagd spreker op bijeenkomsten waar het alternatieve genezen in de belangstelling stond.

Snelle groei van VSM te Alkmaar

Hij zelf schreef deze belangstelling ook toe aan de democratiseringsbeweging uit die jaren, waardoor de burger mondiger werd en zelf wel besliste waar en hoe hij zijn genezing nastreefde. VSM leed er niet onder, want in 1981 bereikte het bedrijf al een omzet van 10 miljoen gulden per jaar en verhuisde het naar een groter terrein te Alkmaar. Er werkten toen inmiddels vijftig man personeel. De groei zette fors door: in 1985 was de omzet 12 miljoen, in 1986 16 miljoen, in 1989, met inmiddels 180 man personeel, 33 miljoen. In dat jaar opende NEFARMA-voorzitter Sanders, die VSM overigens niet toeliet tot zijn machtige en invloedrijke organisatie (Die kwakzalvers wilde men er toch liever niet bij hebben!), de uitbreiding van het bedrijfscomplex te Alkmaar met 2600 vierkante meter. Inmiddels beslaat het bedrijfscomplex 8000 vierkante meter. De omzet in 1994 bedroeg intussen 47 miljoen gulden. Bedrijfskundig gesproken is hier dus sprake van een enorm succesvol bedrijf, dat menig ondernemer of belegger tot uiterste jaloezie zou brengen. Het succes is natuurlijk niet uit de lucht komen vallen, men had de tijdgeest en de politiek mee. Jarenlang zat de homeopathie volledig in het ziekenfondspakket, waardoor bij veel artsen met een rationeel voorschrijfpatroon nog altijd een fors en resistent cynisme bestaat tegenover politici en verzekeraars, die roepen, dat er op de geneesmiddelen wel bezuinigd kan worden.

VSM zelf werkte hard aan zijn image en aan dat van de homeopathie. Cursussen, themadagen, workshops, symposia, rondleidingen, documentatiemateriaal enzovoorts, enzovoorts. Men richtte zich zowel tot de leek (Pinkhof wees er in 1917 al op, dat de homeopaat zijn patiënt tot mede-ingewijde maakt) als tot artsen, dierenartsen, tandartsen, therapeuten, drogisterijen en dergelijken. Ook werd een wetenschappelijke Onderscheiding ingesteld, genoemd naar de inmiddels overleden homeopatische nestor Arij Vrijland. Fontijn was tot 1990 algemeen directeur en werd in dat jaar opgevolgd door een directieteam van drie personen: Roosenboom, financieel-economisch directeur, Bech, directeur Commerciële zaken en Dicke, apotheker als directeur Farma. Fontijn was al sinds 1985 voorzitter van NEHOMA, een lobby-club, die de regelgeving zo wilde bevorderen, dat nieuwe mededingers op de profijtelijke markt beter geweerd konden worden, al staat het in de statuten van NEHOMA iets anders geformuleerd.

"Ziekte is een vastgelopen zelfherstel"

VSM is intussen Fontijn nog niet echt vergeten, want zij kende de Arij Vrijland Onderscheiding 1994 maar aan hemzelf toe! Er viel niemand te bedenken, die de homeopathie zo zeer had bevorderd als Fontijn en de werknemers van VSM profiteren er immers nog dagelijks van. De veelbelovende Dicke heeft inmiddels het voorzitterschap van NEHOMA van Fontijn overgenomen - ach wat is die wereld klein - en heeft bij zijn aantreden kortweg zijn brede visie op de geneeskunde weergegeven. De verslaggever van het *Pharmaceutisch Weekblad* (1994, p. 1206) noteerde uit zijn mond: "Ziekte is een vastgelopen zelfherstel, en homeopathische en fytotherapeutische middelen ondersteunen en bevorderen zelfherstel. Deze middelen zullen niet alléén de oplossing zijn: ook rust, een goed gesprek en bijvoorbeeld fysiotherapie zijn belangrijk. Dicke: "Een invasieve therapie is eerder een belemmering voor zelfherstel".

Wat een heerlijke simpele visie op genezen en ziek-zijn: uw buurvrouw zou het niet beter hebben kunnen zeggen. De laatste passage over de schadelijkheid van invasieve therapie zou natuurlijk aanleiding kunnen zijn voor een strafklacht wegens smaad jegens de kwakzalver. Dicke zegt hier niet minder dan dat operaties schadelijk voor de gezondheid zijn! Voor ondergetekende vormen operatieve ingrepen een belangrijk en onmisbaar onderdeel van zijn medisch handelen en datzelfde geldt voor duizenden andere snijdende specia-

specialisten. De bijdrage van de moderne heelkunde aan het welzijn van de mens is enorm en boven elke twijfel verheven: dagelijks ondergaan in ons land honderden mensen operaties, die regelrecht levensreddend zijn. Maar volgens Dicke is de kankerchirurgie, de traumatologie, de keizersnede, blindedarm-operatie, enz. eerder een belemmering voor het herstel dan een bijdrage! Wij hebben hier niet

meer te maken met slechtheid, maar met domheid en de lezer beslisse wat nu eigenlijk erger is. Hoe dat ook zij, één ding staat vast: met dit soort coryfeeën in de leiding lijkt de toekomst van VSM nog vele jaren veilig gesteld. De Nederlander slikt het wel.

C.R.

Verenigd Europa en de homeopathie

Van Euro-skepticisme geen spoor

Alweer enkele jaren geleden schreef Martin van Amerongen een vrolijk stukje onder de titel *Een oorlogsverklaring aan de romantiek*. Het stukje, dat later is opgenomen in de bundel *Een helleveeg*, bevat een liefdesverklaring aan het Europa van de vele verschillende nationaliteiten. De auteur kankert er lustig op los: 'Eigenlijk heb ik helemaal niet zo'n zin in een geüniformeerd Europa waarin ik mijn steak *au poivre* in restaurant *In den Dorschvlegel* op de Keyserlei met een *ecu* moet betalen'. Met sardonisch genoegen herinnert Van Amerongen zijn lezers aan een CBS-documentaire uit het begin van de jaren tachtig, waarin werd voorgerekend, dat de Europese illusie precies honderdvijftig dollar per parlementair uitgesproken woord kostte: Met andere woorden, zo gauw een Europarlementariër zegt: "Mister chairman, I shall be brief..." wijst de kassa reeds 900 dollar aan. Er is door het ontstelde Europese Parlement onmiddellijk een commissie geïnstalleerd die na maximaal 900 dollar spreektijd besloot een half miljoen gulden voor een positieve film over Europa beschikbaar te stellen".

Het ongenoegen over de enorme kosten, die het lidmaatschap van de Europese Unie met zich meebrengt, leeft ook bij onze tegenwoordige regering. Eind december 1994 sprak minister van financiën Zalm van de zorgelijke situatie, dat Nederland niet het rijkste land van de EU is, maar wel de grootste nettobetaler. Nederland betaalt dit jaar 4,4 miljard gulden meer aan de EU dan het in de vorm van subsidie terug ontvangt. Dat bedrag dreigt op te lopen tot 6 miljard in 1999. Ook minister-president Kok deelt de mening van zijn penningmeester: op 20 januari 1995 eiste Kok dat de EU financiële meevallers niet uitgeeft, maar teruggeeft aan de lidstaten. Hebben al die enorme uitgaven dan helemaal geen voordelen voor de Nederlandse consument c.q. patiënt? Jawel, hier is toch enig goed nieuws te melden. Na een voorbereidingsperiode van 37 jaar, namelijk vanaf 1965 toen al werd vastgelegd, dat geneesmiddelen pas dan op de markt mogen komen als ze van tevoren zijn geregistreerd, is de EU er dan in geslaagd om Richtlijn 92/73/EEG vast te stellen, waarin richtlijnen voor het registreren van homeopathische middelen zijn aangegeven! Daarnaast heeft Nederland nu officieel besloten te gaan deelnemen in het COST B4 project over niet-conventionele geneeswijzen.

Wat betekent deze richtlijn voor ons?

Wat deze richtlijn voor ons land gaat betekenen, werd in de rubriek Farmacie en samenleving van het *Pharmaceutisch Weekblad* nr. 45 van eind oktober 1994 uitvoerig beschreven door VWS-ambtenaar mr. drs. J.A. Lisman. Op verzoek van de redactie gaven NEHOMA (anoniem) en Vereniging tegen de kwakzalverij (Rencens en De Vries) in datzelfde nummer commentaar op de nieuwe wettelijke regeling voor homeopathica. Voor details zij de geïnteresseerde lezer verwezen naar het oorspronkelijke artikel, maar kortweg komt de regeling neer op een indeling in drie categorieën. De eerste categorie is die van de zogenaamde *simplicia*: middelen, die uitsluitend uitwendig of oraal mogen worden toegediend, die uit één stof bestaan, en die zo ver verdund zijn, dat ze gegarandeerd onschaa-

delijk zijn. Voor deze categorie middelen vindt, krachtens artikel 7 van de Richtlijn, geen enkele toetsing plaats met betrekking tot de werkzaamheid, maar er bestaat ook een absoluut verbod op het noemen van een therapeutische indicatie. Het betreft in de praktijk een kleine groep middelen, die na de bekende individuele diagnostiek door de klassiek werkende homeopaat kan worden voorgeschreven.

De tweede categorie (genoemd in artikel 9) is die van de zogenaamde *complexmiddelen*, waarvoor geldt dat ze in principe geschikt zijn voor zelfmedicatie (Hahnemann draait zich gedurig om in zijn Parijse graf). Voor deze producten, die wel een therapeutische indicatie zullen mogen voeren, zal de werkzaamheid dus moeten worden aangetoond. Nu zou men denken, dat daarvoor in de moderne farmacologie uitstekende methoden bestaan, maar dat zou, aldus Lisman, de facto een blokkade betekenen voor een grote groep homeopathische middelen.

Hoe de werkzaamheid te bewijzen?

"So what?" horen wij u denken. Maar, nee, aldus de VWS-technocraat, "deze optie is geen reële". De registratieprocedure zal weliswaar overeenkomsten vertonen met de registratie van 'allopathische middelen' (Lisman dixit), maar er zal verschil worden gemaakt in de wijze waarop de werkzaamheid bewezen zal moeten worden. In de nog te ontwerpen ministeriële regeling zullen speciale, op homeopathische leest geschoeide regels worden ontworpen, waarbij "te denken valt aan verwijzingen naar de homeopathische literatuur en monografieën". Dan is er nog een 'restgroep', die niet voor de vereenvoudigde procedure in aanmerking komt, maar die ook niet geschikt is voor zelfmedicatie. De volledige inwerkingtreding wordt niet verwacht voor het jaar 2000, aldus Lisman.

In haar commentaar schrijft NEHOMA ingenomen te zijn met de voorgenomen regelgeving, die volgens haar recht doet aan het bijzondere karakter van de homeopathische uitgangspunten. NEHOMA heeft zich, via de kantlijn, al lang sterk gemaakt voor deze Europese regelgeving en had bovendien al vanaf 1988 haar eigen systeem, de NPI, waarin complexmiddelen ter toetsing konden worden aangeboden. Deze groep is niet zo zeer gezien het "bijzondere karakter van de homeopathische uitgangspunten", maar natuurlijk wel commercieel het meest interessant! (Wij blijven het toch vreemd vinden, dat de idealisten van NEHOMA meer aan hun handel denken, dan aan de klassieke homeopaten, die al die tijd met niet getoetste *simplicia* hebben moeten doormodderen. Je verbaast je er gewoon over, dat dat nog wel eens goed ging, maar dat terzijde.)

Pseudo-homeopathisch wrijfmiddel

Uw vertegenwoordigers verwoordden gemengde gevoelens bij de nieuwe wettelijke regeling. Het liefst hadden wij natuurlijk in het geheel geen registratie, omdat elke vorm van registratie bij de leek de gedachte kan doen postvatten, dat het hier om werkzame geneesmiddelen zou gaan, terwijl de homeopathica immers "volstrekt onwerkzaam en nutteloos zijn". Tegen de registratie van de *simplicia* is natuurlijk weinig bezwaar te maken en de nadruk op de gewenste

veiligheid zou ook nog zijn goede kanten kunnen hebben. Als voorbeeld noemden wij de SRL-gelei (een pseudo-homeopathisch wrijfmiddel tot voor kort aangeprezen tegen gewrichtsklachten, beenbreuken, eczeem in de gehoorgang, voorhoofdsholte-ontsteking en aambeien: "*bien étonnés de se trouver ensemble*", zou Benveniste zeggen), waarin het in dierproeven kankerverwekkend gebleken *Symphytum* als nauwelijks verdunde tinctuur aanwezig is. Voor de registratie van de complexmiddelen eisten wij, dat er absoluut geen concessies aan de bewijsvoering gedaan zouden mogen worden. Gewone klinisch-farmacologische proeven, dubbelblind en niets anders. Als tweederangs homeopathische literatuur wordt geaccepteerd, dan zou de hele registratie toch werkelijk bijzonder weinig voorstellen.

Twee alterneuten afgevaardigd

In mijn toespraak op de jaarvergadering van oktober jongstleden meldde ik u reeds, dat wij hadden vernomen, dat ons land zou gaan deelnemen aan het Cost project met betrekking tot het wetenschappelijk onderzoek van niet-conventionele behandelwijzen. De geruchten, dat ons land een pro-alternatieve onderzoeker zou afvaardigen naar het managementcomité van dat Europese project, brachten ons ertoe een brief aan de minister van VWS te richten, waarin wij daartegen bezwaren aanvoerden. Inmiddels is bekend geworden, dat Nederland in alle stilte het Memorandum of Understanding heeft ondertekend op 29 september 1994.

De namen van de twee landgenoten, die over de in te dienen onderzoeksprojecten gaan meebeslissen, zijn inmiddels ook bekendgemaakt: het zijn *hardcore* alterneuten. De eerste, wiens naam al medio 1994 circuleerde is de voor onze lezers niet onbekende dr. C.W. Kramers, als epidemioloog verbonden aan de vakgroep Algemene gezondheidszorg van de Rijksuniversiteit te Utrecht¹). Hij is daarnaast echter vooral redacteur van het kwakzalversblad *Tijdschrift voor Integrale Geneeskunde* (Actieblad juni 1992) en wetenschappelijk adviseur van de Vereniging van Homeopathische Artsen Nederland, die daardoor straks een makkelijke entree zullen vinden als zij willen mee-eten uit de Europese ruif, die 21 miljoen ecu (44 miljoen gulden) bevat!

De tweede Nederlandse vertegenwoordiger is de heer J.H.

Engelbart, anaesthesist en acupuncturist. Deze werd opgeleid tot anaesthesist in het Wilhelmina Gasthuis te Amsterdam en was geruime tijd verbonden aan het AMC als hoofd van de pijnpoli aldaar²). Na een, naar verluidt onvrijwillig vertrek uit die functie, is hij thans woonachtig in België, waar hij zegt werkzaam te zijn in Utrecht. Bij navraag op het secretariaat van de hoogleraar anaesthesiologie van het AZU blijkt men daar nooit van hem te hebben gehoord.

Het is ongehoord, dat minister Borst een dergelijke eenzijdige delegatie naar het COST B4 managementcomité heeft afgevaardigd. En dat terwijl zij in haar vorige leven, als voorzitter van de Gezondheidsraadcommissie over het wetenschappelijk onderzoek van alternatieve behandelwijzen, nog zo treffend had vastgesteld, dat het goed mogelijk is onderzoeksmethoden te ontwikkelen, die zowel voor alterneuten als reguleren aanvaardbaar zijn. Het zou dus minimaal in de rede hebben gelegen als zij, indien Nederland toch zou deelnemen aan dit twijfelachtige initiatief, bijvoorbeeld een regulier en een alternatief onderzoeker zou hebben afgevaardigd.

Het bestuur van de Vereniging tegen de Kwakzalverij heeft zich op 20 januari 1995 met een brief gericht tot de vaste kamercommissie voor de Volksgezondheid om zich over deze blunder van de minister te beklagen (zie hieronder; op pag. 11 het antwoord van de minister). Minister Zalm zal misschien niet ontevreden zijn, dat ons land via dit project weer enkele miljoenen uit de EU-pot terugsluist, maar wij delen dat gevoel allerm minst.

1) Kenmerkend citaat: "*Cardiodoron is een middel, dat bij aandoeningen van hart en bloedvaten wordt toegepast. Het wordt bereid uit de bloemen van twee in bepaalde opzichten 'tegengestelde' planten: de primula en de ezelsdistel. Een spoortje van het giftige bilzenkruid completeert het geheel*".

2) Kenmerkend citaat: "*Acupunctuur volgens (traditionele acupunctuursyndromen is, merendeels op geleide van symptomatic geduid volgens de westerse geneeskunde, gericht op het stel van het '5 fasen evenwicht' met betrekking tot het desbetreffende meridiaansyndroom, om in dat kader het geneesproces - gerelateerd aan de westerse geduide symptomatic - te bevorderen*".

Protest tegen afvaardiging van alternatieven

De Vereniging tegen de Kwakzalverij heeft zich met de hierna volgende brief gewend tot de Vaste Kamercommissie voor de Volksgezondheid.

Sinds 1993 loopt in de Europese Unie het zogenaamde COST project B4. De afkorting COST staat voor: European Co-operation in the field of Scientific and Technical Research. Het project B4 betreft onderzoek van 'unconventional medicine', enerzijds de kosten-baten aspecten en daarnaast zijn socioculturele betekenis als mede onderzoek naar werkzaamheid en schadelijkheid. Aanvankelijk deden elf landen mee aan het project en inmiddels heeft ook de Nederlandse regering besloten tot deelname: op 29 september 1994 heeft zij het Memorandum of Understanding ondertekend.

Vast staat, dat diverse landen sterk pro-alternatief denkende onderzoekers hebben afgevaardigd. Met name de Duitse, Zwitserse en Britse gedelegeerden behoren tot die categorie. Wij hebben er dan ook begin september 1994 bij de minister van VWS op aangedrongen dat ons land er voor zou kiezen een kritisch onderzoeker af te vaardigen. Als vooral gekozen wordt voor mensen, die zich onttrekken aan het gewone forum van de reguliere 'scientific commu-

nity', dan gaan alternatieve artsen oordelen over alternatieve onderzoeksvoorstellen en dan ontstaat het weinig aanbevelenswaardige fenomeen van slagers, die hun eigen vlees keuren!

Inmiddels hebben wij moeten vernemen, dat de minister als Nederlandse vertegenwoordigers in het managementcomité van COST B4 twee alternatieve artsen heeft benoemd, een in België woonachtige acupuncturist-anaesthesist en een anthroposofisch epidemioloog met homeopathische opvattingen. Wij betreuren deze keuze van de minister ten zeerste en willen daarover bij u ons beklag doen. De steeds grotere meerderheid van pro-alternatief denkende artsen in de leiding van COST B4 zal er zeker toe leiden, dat een- en andermaal getracht zal worden de werkzaamheid van alternatieve geneeswijzen aan te tonen. Dat dat een kansloze onderneming is, dat is in ons land al afdoende aangetoond door de analyse, die het bureau Research voor Beleid in 1990 in opdracht van WVC maakte van alle WVC-gesubsidieerd onderzoek naar alternatieve geneeswijzen in de jaren tachtig. U kent het resultaat: de opbrengst bleek feitelijk nihil¹).

De miljoenen ECU's, die beschikbaar zijn kunnen beter besteed worden aan onderzoek naar de keerzijden van het alternatief genezen en aan de inzet van sociaalwetenschappelijke onderzoeks-

methoden naar de populariteit van dit hedendaags obscurantisme in de geneeskunde. In ons land zou bijvoorbeeld de antropologisch georiënteerde werkgroep Magie en Geneeskunde zeer nuttig werk kunnen verrichten.

Door de beslissing van de minister van VWS om namens Nederland alternatieve artsen te benoemen wordt de kans verder vergroot, dat de gereserveerde 21 miljoen ECU (44 miljoen gulden) volledig op zal gaan aan tot mislukken gedoemd effectiviteitsonderzoek en valt te vrezen dat het COST B4 project zal ontaarden in een propaganda-machine voor alternatieve geneeskunde!

Steeds bereid tot een nadere toelichting, tekent met de meeste hoogachting, namens de Vereniging tegen de Kwakzalverij,

C.N.M. Renckens, voorzitter.

1): Elst CA van. *Evaluatie Onderzoeksbeleid Alternatieve Geneeswijzen. Eindrapport. Leiden: Research voor Beleid, 1990. Zie ook blz. 11 van dit Actieblad.*

Moest dat nu zó, o Consumentenbond?

In juli 1994 verraste de Consumentenbond zijn leden met een artikel in de Consumentengids over "medische handboeken" voor leken. Er werden er 14 getest, waarbij vooral werd gelet op de informatie over kinderziekten en de adviezen voor zelfhulp aan ouders van zieke kinderen. Zeven van deze werkjes hadden betrekking op homeopathie, merkwaardigerwijs door de auteur van het artikel ook *medische* handboeken genoemd. De normale boeken werden besproken door twee regulier werkende artsen, de homeopathische door één homeopathisch arts. Over de waarde van de homeopathie als zodanig werd geen uitspraak gedaan, omdat "de keuze voor gewone geneeskunde of homeopathie immers een kwestie van persoonlijke voorkeur is", aldus het artikel.

Een onbegrijpelijk standpunt en ongewoon voor de Consumentenbond, die anders toch juist het publiek pleegt te waarschuwen tegen de aanschaf van nutteloze produkten, zeker wanneer er ook nog gevaarlijke kanten aan zitten zoals bij kwakzalverij. Door deze houding worden leken gemakkelijk in de waan gebracht dat homeopathie een volwaardig alternatief voor de reguliere geneeskunde kan bieden en hun arme kinderen mogen het gelag betalen. Uit niets in het artikel bleek dat ouders er verstandiger aan doen de homeopathieboekjes links te laten liggen zodat ze niet in de verleiding komen om de vele aanbevolen homeopathische middelen tegen koorts toe te passen of op homeopathische wijze het "innerlijk evenwicht" van hun peuters te herstellen. Of, wat nog erger is, hun kinderen niet te laten inenten omdat "de jonge lichamen niet goed zijn ingesteld op de doses min of meer giftige vreemde eiwitten, die hun te pas en te onpas worden toegediend" (aldus het enige als matig beoordeelde homeopathieboek).

De boekjes werden niet alleen beoordeeld op volledigheid, gemak, duidelijkheid, bruikbaarheid en uiterlijk, maar ook op "juistheid". Wat moet een consument zich voorstellen bij de mededeling dat het boek "homeopathie in de praktijk" beduidend juist is dan "homeopathie juist voor kinderen" (binnen de homeopathie zijn diverse stromingen te onderscheiden) en even juist als een aantal reguliere voorlichtingsboeken? In het als beste koop beoordeelde homeopathieboekje zijn nota bene alle aanbevolen middelen van één en dezelfde firma. Het is een raadsel wat de Consumentenbond bewogen heeft om zich zo weinig kritisch op te stellen. Het laten

bespreken van homeopathische handboeken door homeopathische artsen is volgens de voorzitter van onze vereniging te vergelijken met slagers die hun eigen vlees keuren. Het valt te hopen dat de leden van de Consumentenbond in het vervolg op een wat objectievere wijze zullen worden voorgelicht over alternatieve geneeswijzen.

En nu de Amerikaanse zusterorganisatie

Dat het ook anders kan wordt aangetoond door de Amerikaanse zusterorganisatie van de Consumentebond, the Consumers' Union. In the Consumers Reports, de Amerikaanse Consumentengids, verscheen al in januari 1987 een uiterst kritisch artikel over homeopathie.

Na een boeiend overzicht gegeven te hebben van de geschiedenis van de homeopathie, met haar grote bloei in de negentiende eeuw en haar vrijwel volledige neergang in het begin van de twintigste, beschrijft de auteur hoe de "back-to-nature-movement" en de groeiende preoccupatie van het publiek met alles wat maar het etiket "natuurlijk" kreeg opgeplakt, nieuw leven blies in de stervende behandelmethode. Hoewel er nooit een geneeskrachtige werking van werd aangetoond, wat van reguliere medicamenten voor toelating wel wordt geëist, hebben homeopathica in de VS sinds 1938 een legale status; via een wet die senator Royal Copeland, die tevens homeopathisch arts was, door het Congres loodste. Homeopathische middelen mogen alleen op recept worden afgeleverd, maar er zijn in de VS slechts een paar honderd homeopathische artsen en dierenartsen. De laatste jaren is er echter een sterk toegenomen gebruik door allerlei zich homeopaat noemende kwakzalvers die zich op het gat in de markt hebben gestort, terwijl ook de illegale vrije verkoop enorm is gegroeid. De Consumers' Union vond bij een onderzoek in reformhuizen en postorderbedrijven een groot aanbod van homeopathische middelen voor ernstige ziekten zoals hartaandoeningen, nierkwalen en kanker. Slechts in uitzonderingsgevallen grijpt de overheid in.

De schrijver van het stuk noemt het opvallend dat de enorme propaganda voor homeopathische middelen in strijd is met het voornaamste uitgangspunt van de homeopathie: de zorgvuldige aandacht waarmee voor iedere patiënt afzonderlijk het passende middel wordt gezocht. Het artikel wordt besloten met de vaststelling dat alle geneeswijzen waarbij, net als in de homeopathie, onwerkzame middelen worden gebruikt - of ze nu worden voorgeschreven door artsen of door kwakzalvers - een potentieel gevaar voor de patiënt inhouden: "ineffective drugs are dangerous drugs when used to treat serious or life-threatening disease". Tenslotte roept de auteur de federale overheid op om de bestaande wetgeving aan te passen en de eisen van werkzaamheid, veiligheid en afwezigheid van onhoudbare claims, die wel voor andere geneesmiddelen gelden, ook van toepassing te verklaren op homeopathica.

C.P. van der Smagt.

De Bilt, januari 1995.

HELP MEE EEN VUIST TE
MAKEN TEGEN HET
OPRUKKENDE KWAAD
VAN DE KWAKZALVERIJ!

WORD LID VAN DE
VERENIGING TEGEN DE
KWAKZALVERIJ.